OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yksityisoikeus ja oikeudenhoito
Yksityisoikeus ja maksukyvyttömyys
Lsn Jari Salila

Lausunto

4.3.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: U 2/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi muovipellettien hävikkien estämisestä mikromuovisaasteen vähentämiseksi (muovipellettiasetus)

Oikeusministeriö esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Ympäristövaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista lausunto otsikossa mainitusta asiasta. Oikeusministeriö on ollut edustettuna EU-asioiden ympäristöjaostossa asiaa koskevan kirjelmän valmistelussa. Oikeusministeriön valmistelun aikana esittämät näkemykset ja huomautukset on otettu asianmukaisesti huomioon.

Oikeusministeriön näkökulmasta keskeisiä säännösehdotuksia asetuksessa ovat valitusten käsittelyä ja oikeussuojan saatavuutta koskeva 14 artikla, seuraamuksia koskeva 15 artikla ja korvauksia koskeva 16 artikla. Oikeusministeriö toteaa näiden osalta seuraavan.

Asetusehdotuksen 14 artikla sisältää säännökset oikeussuojaan oikeutetuista tahoista, sanottujen tahojen oikeudesta tehdä valitus asetuksen velvoitteiden laiminlyönnistä, viranomaisten velvollisuudesta tutkia valitus ja selvittää asia riittävässä laajuudessa sekä antaa toiminnanharjoittajaa velvoittavia päätöksiä. Edelleen oikeussuojan piiriin kuuluvalla taholla tulee olla oikeus saattaa viranomaisen valitukseen antaman päätöksen lainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi. Kansallinen järjestelmä täyttää pitkälti nämä vaatimukset. Valtioneuvoston kirjelmässä todetuin tavoin jatkovalmistelussa tulisi kuitenkin pyrkiä varmistumaan ehdotettujen oikeussuojakeinojen yhteensopivuudesta kansallisten oikeussuojakeinojen kanssa.

Seuraamuksista ehdotetaan säädettäväksi asetuksen 15 artiklassa. Ehdotetun 15 artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohdassa tarkoitettuihin seuraamuksiin on sisällyttävä sakot, jotka ovat oikeassa suhteessa oikeushenkilön liikevaihtoon tai rikkomiseen syyllistyneen luonnollisen henkilön tuloihin. Luonnolliselle henkilölle tuomittavien rikosoikeudellisten sakkojen suhteuttaminen tuloihin toteutuu nykyisin päiväsakkojärjestelmän kautta, joten luonnollisen henkilön tulojen huomioon ottamista koskeva velvoite ei olisi Suomen kansallisen järjestelmän kannalta ongelmallinen, vaikka seuraamussääntely pantaisiin täytäntöön rikosoikeudellisena.

Sen sijaan, jos oikeushenkilölle tuomittavaa sakkoa koskeva ehdotuksen mukainen sääntely pantaisiin täytäntöön rikosoikeudellisena, tällainen sakon suhteuttaminen oikeushenkilön liikevaihtoon poikkeaisi nykyisestä rikosoikeudellisesta oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevasta sääntelystä. Nykyään rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan oikeushenkilölle määrättävän sakon suuruus on 850 - 850 000 euroa. On kuitenkin huomioitava, että tulevasta uudesta ympäristörikosdirektiivistä seuraa tarve muuttaa yhteisösakkoa koskevia säännöksiä ainakin kyseisen direktiivin kattamien rikosten osalta. Lisäksi on huomattava, kuten U-kirjelmässä (s. 13) todetaan, että rikosoikeudellisen järjestelmän

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

puolella oikeushenkilön rangaistusvastuuta voidaan meillä nykyisin soveltaa vain rikoslaissa rangaistavaksi säädettäviin tekoihin.

Lisäksi ehdotetun 15 artiklan 2 kohdan mukaan toistuvien rikkomisten tapauksessa sakkojen tasoa korotetaan asteittain. Suomessa rikosoikeudellisessa järjestelmässä tällaista ei toteuteta automattisesti rikosten toistojen määrän mukaan vaan uusintarikollisuus on mahdollista huomioida rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisen koventamisperusteen eli tekijän aikaisemman rikollisuuden kautta, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä valtioneuvoston kannassa olevaa mainintaa varauksellisesta suhtautumisesta eräisiin seuraamuksia koskevan artiklan vaatimuksiin, jotka poikkeavat kansallisen oikeusjärjestelmän ratkaisuista ja kaventavat siten kansallista liikkumavaraa hallinnollisten ja rikosoikeudellisten seuraamusten valinnassa (s. 20). Viime vuosina komissio on antanut useita säädösehdotuksia, joissa sakkojen määrää laskettaessa tulisi varmistaa se, että sakot poistavat rikoksella saavutetun taloudellisen hyödyn (ks. esim. komission ehdotus uudelleenlaaditusta ilmanlaatudirektiivistä (COM(2022) 542 final, U 126/2022 vp), komission ehdotus viherväitteitä koskevasta direktiivistä (COM(2023) 166 final, U 25/2023 vp), komission ehdotus maaperän seurantaa koskevasta direktiivistä (COM(2023) 416 final, U 57/2023 vp)). Valtioneuvoston suhtautuminen kyseisiin ns. konfiskatorisiin sakkoihin on ollut aiemmin varauksellista muun muassa siksi, että ne poikkeavat kansallisen seuraamusjärjestelmän ratkaisuista. Toisaalta myös jo hyväksyttyyn EU-lainsäädäntöön sisältyy kyseisiä konfiskatorisia sakkoja, kuten valtioneuvoston kirjelmässä (s. 18) on tunnistettu.

Ehdotettu asetuksen 16 artikla sisältäisi säännökset asetuksen rikkomisesta ihmiselle aiheutuneiden terveyshaittojen korvaamisesta. Mainitussa artiklassa säädettäisiin muun muassa korvausvelvollisuudesta, ryhmäkannemahdollisuudesta, todistustaakasta ja kanneoikeuden vanhentumisajasta. Kuten kirjelmässä todetaan, valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti kansallisen vahingonkorvaus- ja prosessilainsäädännön ratkaisuista poikkeaviin vaatimuksiin. Valtioneuvoston linjana on ollut, että sektorikohtaisissa EU-säädöksissä tulisi välttää yksityiskohtaista sääntelyä tämänkaltaisista horisontaalisista kysymyksistä. Asetusehdotuksen mukainen sääntely johtaisi kansallisen vahinkojen korvaamista koskevan sääntelyjärjestelmän perusteettomaan eriytymiseen. Jatkovalmistelussa tulisi pyrkiä ratkaisuun, joka olisi yhteen sovitettavissa kansallisen lainsäädännön kanssa.